

**CUMHURİYETİN CUMHURİYETÇİ
TARİHÇİSİ**

**PROF. DR. TEMUÇİN FAİK
ERTAN'A ARMAĞAN**

**Editörler:
Hakan UZUN
Çağla D. TAĞMAT
Betül OZAR**

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

CUMHURİYETİN CUMHURİYETÇİ TARİHÇİSİ
PROF. DR. TEMUÇİN FAİK ERTAN'A ARMAĞAN

Editör: Hakan UZUN, Çağla D. TAĞMAT, Betül OZAR

Kapak ve Grafik Tasarım: İrem Nur ACAR

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

Temmuz 2025, Ankara

ISBN No: 978-625-6586-40-6

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı: Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 1420. Cd. No: 58

Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47479

Dağıtım: Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Instagram: kitabevisiyasal

X: kitabevisiyasal

**CUMHURİYETİN CUMHURİYETÇİ
TARİHÇİSİ**

**PROF. DR. TEMUÇİN FAİK
ERTAN'A ARMAĞAN**

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Temuçin Faik ERTAN'ın Özgeçmişi ve Eserleri.....	11
Türk Devrimi'ni Benimsetme Çabaları: İlk İnkılap Tarihi Dersleri ve Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin Yayınlanması.....	23
Mahmut BOLAT	
Demokrat Parti İktidarının İlk Yıllarında Cumhurbaşkanı-Hükümet İlişkileri.....	41
Bahattin DEMİRTAŞ	
Atatürk Döneminde Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Denemesi: Serbest Cumhuriyet Fırkası.....	61
Cengiz ŞAVKILI	
1950'li Yıllarda Niyazi Berkes'in Düşünce Dünyası.....	87
Hasan DİNÇER	
Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler- Araçlar.....	97
Fahri KILIÇ	
İstiklalden İstikbale Hatay'da İki Cemiyet: Hilal-i Ahmer ve Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye.....	115
Volkan PAYASLI	
Mütareke Döneminde İstanbul Rumları.....	131
Çağla Derya TAĞMAT	

**Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti'nin 21 Temmuz 1946 Seçimindeki
Yurt Gezileri ve Mitingleri.....151**
Kadri UNAT

**Atatürkçülük Yoluyla "Lider İnşası":
12 Eylül Basımında Evren'in Atatürk ile Özdeşleştirilmesi.....171**
Lale ŞIVGIN DÜNDAR

**Türkiye'de Yükseköğretimin Amerikanizasyonu ve Mekteb-i Mülkiye'nin
Soğuk Savaş Serüveni.....189**
Resul BABAÖĞLU

Anadolu'da Helenizm Propagandası ve Anatoli Cemiyeti.....205
Çiğdem KILIÇOĞLU CİHANGİR

İktidarın Sınırlandırılması Açısından 1961 Anayasası.....223
Murat SOYSAL

**Karamanlılar İstanbul'da: Mübadele Öncesi Kapadokya'dan
İstanbul'a Göçler.....241**
Meryem ORAKÇI

Devlet, Toplum ve İktidar Olgusuna Tarihsel Yaklaşım.....257
Orhan ÖRS

Avcıoğlu'nun Mirası: Türkiye'nin Düzeni Dün-Bugün-Yarın.....275
Tülay GENCER

Demokrat Parti Döneminde Hayat Mecmuası.....295
Emine GÜNTEPE YEŞİLBURSA

İnşa ve İnfial Arasında: Nevzat Tandoğan'ın Ankara'sı.....309
Çağlar SOLMAZ

ÖNSÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu kitap Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan'ın akademik dünyasının önemli bir parçasıdır. Yoğun fikir alışverişleri sonrasında hazırlanmasına karar verilen bu proje ile ilgili en büyük çekincemiz, Hocamızın mezun ettiği, akademik ve insani anlamda kendinden izler bıraktığı onlarca öğrencisinden hangilerinin bu armağan kitabında yer alması gerektiği konusuydu. Çok sayıda yüksek lisans ve doktora tez konusu ve başlığı üreterek bu tezlerin literatüre kazandırılmasını sağlayan Hocamız, aynı zamanda bu tez sahiplerinin de bugün Türkiye'nin farklı üniversitelerinde öğretim üyesi olabilmesi açısından onları bilgiyle donatıp yüreklendirdi. Kitabımızda yer veremediğimiz, Hocamızın değerli öğrencilerinden bu bağlamda özür diler, ancak diğer taraftan onların adına da bu eserin hazırlandığını belirtmek isteriz.

Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan, nitelikli bir akademisyen ve iyi bir öğretmendir. Oldukça üretken olup, çok sayıda kalıcı eserin altına imza atan Değerli Hocamız, yaptırdığı lisansüstü tezlerle, verdiği konferanslar ve yetiştirdiği öğrencilerle Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanına önemli katkılarda bulundu. Yazdıklarıyla ve anlattıklarıyla sadece öğrencilerini değil, çok sayıda meslektaşını da etkiledi. O, tam bir ezber bozan ve ufuk açıcısıdır. En bilindik ya da bilindiği sanılan konulara yönelik farklı yaklaşımları ve yaptığı analitik değerlendirmelerle tarihin bir bilgi yığını olmadığı konusunda uyarıcıdır. Onunla birlikte yapacağınız tarih yolculuğunda her zaman yeni keşiflere yelken açar, o zamana kadar öğrendiklerinizi sorgular ve geçmişin bilgisi üzerine yeniden düşünmeye başlarsınız. Onu dinleyenlerin genellikle "bunu ilk defa duydum", "daha önce hiç böyle düşünmemiştim" gibi ifadeleri çok sık kullandıklarına şahit olursunuz. Bu nedenle ondan ders almak, onunla tez yapmak, konferanslarını dinlemek ya da ayaküstü sohbet etmek bile bir ayrıcalık, büyük bir şanstır.

Hocamız, meslek yaşamı boyunca verdiği konferanslarla toplumun her kesimine hitap etti. Mütevazı tavırları, dinleyicilerle kurduğu samimi diyaloglar, kutuplaştırıcı olmayan söylemi, belki de hepsinden önemlisi, sahip olduğu bilgi düzeyiyle katıldığı her konferansta dinleyicilerin Cumhuriyet Tarihi alanına ilgi duymasına ve bu alanı sevmesine katkı sağladı. Uzun yıllar yöneticilik de yapmış olan Hocamız, oldukça başarılı projelerin altına imza attı. Bu konuda özellikle Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'ne verdiği emekle ön plana çıktı. 1942 yılında kurulmuş, ancak zamanla çok kan kaybetmiş olan

söz konusu kurumun yeniden kurumsallaştırılmasındaki emeği asla inkâr edilemez. Bu yüzden kendisine “*Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün ikinci kurucusu*” denilmesi abartılı bir ifade olmayacaktır.

“*Benimle tez yapmak zordur*” diyerek danışmanlık taleplerini kabul etmesi, aslında onun o tezlerle ve hatta öğrencileriyle ne kadar bütünleştiğinin bir göstergesiydi. Kendisiyle tez yapmak zordu çünkü bir yandan öğrencisinin düşün, bilgi, sorgulama ve analitik dünyasını esnetmeye çalışırken, diğer yandan araştırılan konuya da belki kendisi gibi bakılmasını ve o konunun sorgulanmasını bekliyordu. Kendisine gönderilen tezleri detaylıca okuyarak pek çok kişinin fark edemeyeceği yanlış ya da eksiklikleri düzelterek, öğrencilerine aslında en güzel uzmanlık alan dersini veriyordu. İşte bu aşamalarda üzülen, stres yapan, “*bu iş olmayacak*” düşüncesine kapılan bizleri de yine kendisi yüreklendiriyor ve deyim yerindeyse enerji yükleyip cesaretlendiriyordu.

Tez danışmanlıklarının birçoğunun yöneticilik dönemine denk gelmesini kendisi açısından hiçbir sorun ya da engel olarak görmeyen Temuçin Hocamıza dair elbette ki her tez öğrencisinin unutamadığı anılarının olduğundan eminiz. İşte bu yüzden Hocamız için hazırladığımız bu armağan kitabını, kendisinin danışmanlığını yürüttüğü doktora tezlerinden oluşturduk. Çünkü bu kitapta yer alan, doktora tezlerinin sadece küçük bölümlerinin yer aldığı makalelerde, onun aklından kalemine dökülen çok özel ve özgün çıkarım ve analizler mevcut. Aynı zamanda o satırların yazıldığı anlardaki hisler ve düşünceler de hala canlı. Böylelikle amacımız bu duygusal ve akademik anıların tek bir kitapta toplanmasını sağlamak oldu. Diğer yandan bu armağan kitabında tematik bir bütünlük bulunmaması da Hocamızın Cumhuriyet Tarihi alanında hemen her konuya dair tez yönetmiş ve akademiye kazandırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı kitapta yer alan makaleler, tezlerin kabul edildiği yıllar esas alınarak sıralanmıştır.

Bu kitabın hazırlanmasındaki bir diğer amaç da Hocamıza yalnızca bir anı bırakmak değil, kendimize de ondan bir anı daha yaratmak; bir akademisyen adayı için en zorlu süreçlerden biri olan doktora tez sürecimizi hatırlamak, gülmsemek, Hocamızın emeklerinin karşılığını bir nebze olsun verebilmektir.

Son olarak bize kattığı akademik ahlak ve yetkinlik bir yana, tezlerimizi birlikte savunmaktan onur duyduğumuz Hocamızla bu yolda yaşadığımız tüm

güzel anıların hala canlı ve doktoradan mezun olduğumuz andaki mutluluk ve heyecanımızın devam ediyor olması, akademik hayatımız ve kariyerimizin dayanak noktasını oluşturuyor.

Hocamıza, bize sağladığı katkılardan dolayı sonsuz teşekkürlerimizi sunuyor ve resmen emekli olmasına rağmen asla son bulmayacak bilim yolculuğunda mutlu ve sağlıklı bir yaşam diliyoruz.

Tüm Öğrencileri Adına
Prof. Dr. Hakan Uzun
Doç. Dr. Çağla D. Tağmat
Arş. Gör. Betül Ozar

PROF. DR. TEMUÇİN FAİK ERTAN'IN ÖZGEÇMİŞİ

Temuçin Faik Ertan 13 Mart 1958 tarihinde Adana Ceyhan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 1975-1980 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans öğrenimini bitirdikten sonra üç yıl Muş-Varto Lisesi'nde tarih öğretmenliği görevinde bulundu. 1983-1985 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi alanında yüksek lisans ve 1985-1992 yılları arasında da doktora yaptı. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde 1983 yılında araştırma görevlisi olarak başladığı akademik kariyerini, 1998-2005 yılları arasında doçent olarak sürdürdü. 2005 yılında profesör kadrosuyla Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde görev yapmaya başladı. 2007 yılında aynı Enstitü'nün müdürlüğüne atanan Ertan, Başkent Meslek Yüksekokulu, Beypazarı Meslek Yüksekokulu ve Ayaş Meslek Yüksekokulu Yönetim Kurulu üyeliklerinde bulundu, Genelkurmay Başkanlığı ATASE ATAREM Yürütme Kurulu üyesi olarak da ilgili kuruma katkı sağladı.

2010-2014 yılları arasında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Bölümü'nü bitirerek ikinci lisans öğrenimini tamamladı. 2012-2016 yılları arasında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde üçüncü lisans öğrenimi olan Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2020 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü bünyesinde, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı'nın kurulmasında önemli rol oynadı. 2021 yılında ilk lisansüstü öğrencilerini almaya başlayan Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı'nın başkanlığını emekli olana kadar yürüttü.

Günümüzde devam eden tez danışmanlıklarının yanı sıra 1998 yılından itibaren 40 yüksek lisans tezi, 115 doktora tezi yönetti. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Devrimi, Türk Demokrasi Tarihi, Kemalizm ve Atatürk İlkeleri ile ilgili çok sayıda kitap ve makale yazdı, bildiri sundu, konferans verdi.

ESERLERİ

Kitaplar

Kadrocular ve Kadro Hareketi Görüşler Yorumlar Değerlendirmeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994.

Atatürk Döneminde Devletçilik Liberalizm Tartışmaları: Şevket Süreyya Aydemir-Hüseyin Cahit Yalçın Polemiği, Siyasal Yayınevi, 2010.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşiv Belgelerinde Millî Mücadele Yıllarında İstanbul'dan Anadolu'ya Silah ve Cephane Sevkiyatı, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2019. (Hakan Uzun ve Mustafa Toker ile birlikte)

Hayata Dair Genel Bilgiler: Hakimiyet-i Milliye'de Altıncı Sayfa Yazıları, Libra Yayınevi, 2019. (Çağla Derya Tağmat ile birlikte)

Mustafa Kemal Atatürk (Selanik'ten Ankara'ya) 1881-1938, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2019. (Hakan Uzun ile birlikte)

Ankara Üniversitesi Tarihi: Cumhuriyet Çınarının Kuruluş Öyküsü, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2020. (Tamay Başağaç Gül, Doğan Atılgan, Metin Olgun ile birlikte)

Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Devlet Adamlarının Ankara Günleri 1923-1960, VEKAM, 2022. (Bahattin Demirtaş ile birlikte)

Gazi Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2023. (Ali Güler ile birlikte)

Kitap Bölümleri

"Çağdaş Hukuk Sisteminin Kurulması", **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, 1999.

"Atatürk Sonrası Türkiye", **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, 2004.

"Atatürk İlkeleri", **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, 2010.

"Mudanya Mütarekesi'nden Lozan Barış Antlaşması'na", **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, 2011.

"Darbeler Dönemi ve Demokrasiyi Yaşatma Çabaları II", **Türkiye'de Demokrasi ve Parlamento Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

"La Primera Guerra Mundial y los armenios otomanos", **1915: El Año Mas Largo del Imperio Otomano a La Turquía de Hoy**, Universidad Central del Ecuador, 2015.

“Ankara Üniversitesi'nin Kuruluşu ve Gelişimine Genel Bir Bakış”, **Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2016.

“Alman Bilim İnsanlarının Türkiye'ye Geldikleri Dönemde Almanya ve Türkiye'deki Durum”, **İkinci Vatan ve Ankara Üniversitesi 1933-1970**, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2016.

“Bir Önder Üç Şehir: Atatürk, Selanik, İstanbul ve Ankara”, **Cumhuriyetin 90 Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2016.

“Bir Düşünce Dergisi Kadro'da Sovyet Devrimi”, **100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası**, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Yayınları, 2018.

“Bir Yerel Siyaset Analizi: Türkiye'de Halk Oylamaları ve Ayaş”, **Geçmişte Geleceğe Taşınan Miras AYAŞ**, Ayaş Belediyesi Yayınları, 2018.

“Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçmesi ve Paris Barış Konferansı”, **Millî Mücadele'nin Başlangıcının 100. Yıldönümünde 1919**, Nobel Yayınları, 2019.

“İzmir'den Çıkan İlk Gol Kralı: Göztepelili Buldozer Fevzi (Zemzem)”, **İzmir Spor Tarihi**, Ütopya Yayınevi, 2019.

“Lozan'da Türk Hariciye Heyeti”, **Tanzimat'tan Günümüze Olaylar ve Kişiler Ekseninde Türk Hariciyesi**, Kitabevi, 2019.

“İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası”, **Tanzimat'tan Günümüze Olaylar ve Kişiler Ekseninde Türk Hariciyesi**, Kitabevi, 2019.

“Cumhuriyet'in İlanını Hazırlayan Gelişmeler”, **Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi C. I**, Atatürk, Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2021.

“Kadro”, **Atatürk Ansiklopedisi**, Atatürk Araştırma Merkezi, 2021.

“Pozantı Kongresi (5 Ağustos 1920)”, **Millî Mücadele'nin Güney Cepheleeri**, Cedit, 2021.

“Sultani Modernleşmede Bürokrasinin Rasyonalizasyonu: II. Abdülhamit Döneminde Mekteb-i Mülkiye”, **Türkiye'nin Modernleşme Süreci ve Mekteb-i Mülkiye**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 2021.

“Anadolu'daki İşgallerin İktisadi Çıkar Boyutu”, **Mütarekeden İstiklale 1921 Yılında Millî Mücadele**, Türk Ocağı Yayınları, 2021.

“İnönü Muharebeleri”, **Millî Mücadele ve Eskişehir**, Tarih Vakfı, 2022.

“Lozan'da Yürütülen Diplomasinin Yol Haritası: **Mudanya Mütarekesi**”, **Mudanya Mütarekesi 100 Yaşında: Barışın Yüzü Mudanya**, Mudanya Belediyesi Yayınları, 2022.

“Necati Çelik”, “İsmail Kalkandelen”, “Hayrettin Uzun”, “Osman Pepe”, “Halil Çalık”, “Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAŞ)”, **Kocaeli Ansiklopedisi**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2023.

“Tarihin Popülerleşmesi: Hayat Mecmuası’nda Büyük Taarruz” (Emine Günteppe Yeşilbursa ile birlikte), **Uşak’ın Yunan İşgalinden Kurtuluşunun 100. Yıl Hatırası** Cilt II, Nobel Yayınları, 2023.

“Cumhuriyet Rejimine Geçiş: Ankara’nın Başkent Olması (13 Ekim 1923)”, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi: Yeni Türkiye: Türkiye Cumhuriyeti II**, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2023.

“1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (20 Nisan 1924)”, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi: Yeni Türkiye: Türkiye Cumhuriyeti II**, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2023.

“Lozan Konferansı ile İlgili Bilgi Kirliliği Üzerine Bir Değerlendirme”, **Lozan 100. Yıl Kitabı**, İstanbul Belediyesi, 2023.

“Lozan Konferansı’nda Adli Kapitülasyonlar”, **100. Yılında Lozan Barış Antlaşması**, İstanbul Belediyesi, 2023.

“Millî Mücadele ve İstanbul’un Kurtuluşu: Çanak(kale) Krizi’nde İngilizlerin Hezimet ve Siyasi Sonuçları”, **100. Yılında İstanbul’un Kurtuluşu**, İstanbul Belediyesi, 2023.

“1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme”, **Yüzyüncü Yılında Olay ve Olgularla 1924 Yılı**, Atatürk Araştırma Merkezi, 2024.

“İktidarın Sınırlandırılması Açısından 1924 Anayasası”, (Murat Soysal ile birlikte), **İhsan Güneş’e Armağan**, Siyasal Kitabevi, 2024.

“Çoklu Zekâ Kuramı, Liderlik ve Atatürk”, **Mustafa Kemal Atatürk’ün Avrupa’daki İzleri ve Düşünce Dünyasının Oluşumu**, Atatürk Araştırma Merkezi, 2024.

Makaleler

“Pozantı Kongresi 5 Ağustos 1920”, **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi**, (1), 1987.

“Lozan Görüşmeleri Sırasında Türk Heyeti ile TBMM Hükümeti Arasındaki İlişkiler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 6(18), 1990.

“Kadro Hareketine Genel Bir Bakış”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 9(27), 1993.

“Osmanlı Devleti’nde Anayasalı Rejime Geçiş 1876 Kanun-i Esasi’si”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, (2), 1995.

"Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hukuk Reformuna Genel Bir Bakış", **Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı'ya Armağan**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, 1995.

"Atatürk ve Demokrasi", **Abece Dergisi**, (5), 1997.

"Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm de Öncü Bir Dergi Muhit", **Kebikeç**, 2(5), 1997.

"Beklentiler Hayal Kırıklıkları ve Aydınlar: Kadro-Forum-Yön", **Türk Yurdu Mecmuası Cumhuriyet Özel Sayısı** (134), 1998.

"Atatürk ve Gençlik", **Tarih Kulübü** (1), 1998.

"Atatürk Cumhuriyet ve Hukuk Sistemi", **Erdem** (33), 1999.

"Çanakkale Savaşlarının Millî Mücadele Üzerindeki Etkileri", **Jandarma Eğitim Dergisi** (1), 2000.

"Cumhuriyet Kimliği Tartışmasının Bir Boyutu Soyadı Kanunu", **Kebikeç** (10), 2000.

"Lozan Konferansında Ermeni Sorunu", **Kök Araştırmaları** (2), 2000.

"Lozan Konferansında Türk Sovyet İlişkileri", **Türk Yurdu Mecmuası** (151), 2000.

"Ayastefanos'tan Lozan'a Siyasal Antlaşmalarda Ermeni Sorunu", **Yeni Türkiye** (37), 2001.

"Türk Hukuk Sisteminde Çağdaşlaşma", **Türkler**, 2002.

"Yüksek Öğrenim Gençliğinin Ermeni Sorunu Hakkındaki Bilgi ve Bilinç Düzeyi", **Avrasya Etütleri** (22), 2002.

"Knowledge and Awareness Level of Studens of Higher Learning About The Armenian Question", **Eurasian Studies** (22), 2002.

"Birinci Dünya Savaşı'nda Ceyhanlı Şehitler", **Ceyhan**, 2002.

"80 Yıllık Ömürde 72 Yıllık Cumhuriyet Tanıklığı", **Kebikeç** (16), 2003.

"Kadro Dergisi Niçin Kapandı", **Atatürk Dergisi**, 3(4), 2003.

"Atatürk Döneminde Demokrasi Üzerine Bir Polemik (Şevket Süreyya Aydemir, İsmail Hakkı Baltacıoğlu)", **Kebikeç** (18), 2004.

"Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet Paşa'nın Rusya Gezisi ve Planlı Ekonomiye Etkisi I", Azerbaycanda Atatürk Merkezi-**Bülleten** 4(12), 2004.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet Paşa'nın Rusya Gezisi ve Planlı Ekonomiye Etkisi II", Azerbaycanda Atatürk Merkezi-**Bülleten** 1-2 (14), 2005.

"Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri", **Gölbaşı Eğitim ve Kültür Dergisi** (2), 2005.

"Lozan Konferansı Sırasında Ankara", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2005.

“Çağdaşlaşma Milli Birlik Beraberlik ve Atatürk İlkeleri”, **Doğumunun 125. Yılında Atatürk Özel Sayısı** (80), 2006.

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Laiklik”, **Atatürk Yolu Dergisi** (39), 2007.

“Gaye-i Milliye Gazetesinin Tıpkı Basımı Hakkında Bir Değerlendirme”, **Atatürk Yolu Dergisi**, 11(44), 2009.

“İsmet İnönü’nün İngiltere Kralı VI George’un Taç Giyme Töreni için İngiltere’ye Gitmesi ve Dış Politikaya Yansımaları”, **Prof. Dr. Yavuz Ercan’a Armağan**, 2010.

“İsmet Paşa’nın Sovyetler Birliği’ni Ziyareti 24 Nisan-10 Mayıs 1932”, **Prof. Dr. Özkan İzgi’ye Armağan**, 2011.

“Atatürk’ün Demokrasi Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Atatürk Haftası Armağanı** 10 Kasım 2012.

“Lozan Konferansı’nda Türkiye’yi Temsil Sorunu”, **Atatürk Yolu Dergisi** (53), 2013.

“Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **Atatürk Yolu Dergisi** (28), 2016.

“Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı’na Dair Öngörülleri”, (Çağla Derya Tağmat ile birlikte) **Askeri Tarih Araştırmaları** (29), 2017.

“Çoklu Zekâ Kuramı ve Askeri Okul Hayatının Atatürk’ün Liderliğine Etkileri”, **Atatürk Yolu Dergisi** (60), 2017.

“Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir?” (Orhan Örs ile birlikte), **Atatürk Yolu Dergisi** (62), 2018.

“Birinci Dünya Savaşını Sona Erdiren Mütarekeler”, **Türkiye Günlüğü** (136), 2018.

“Lozan Konferansı’nda Mudanya Etkisi”, **Journal of Turkish Studies** 51, 2019.

“İtalya Kralı III. Vittorio Emanuele ve Ailesinin Rodos Ziyareti ve Yankıları” (Merve Cemile Sönmez ile birlikte), **Atatürk Yolu Dergisi** (67), 2020.

“Kadroculara Göre Birinci Dünya Savaşı”, **Hacettepe Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi** 16(32), 2020.

“Birinci Meclisin Meşruluğu ve Yasallığı Üzerine”, **Solfasol-Ankara’nın Gayriresmi Gazetesi** (87), 2020.

“Duygusal Diplomasi mi, Sportif Rekabet mi? Eva Peron Kupası (27 Ocak 1952)”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 21(42), 2021.

“Demokrat Parti Dönemi’nde Türk Diplomasi Araçlarına İki Örnek: Yabancı Devlet Adamlarına Verilen Fahri Hemşehrilik ve Fahri Doktora Payeleri” (Ba-

hattin Demirtaş ile birlikte), **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi** 8(4), 2021.

“Lozan Konferansı’nda Yunan Yakıp-Yıkımları ve Tamirat Bedeli Tartışmaları”, **Selçuk Türkiyat** (59), 2023.

“Understanding The Lausanne Conference on Its 100th Anniversary: A Conceptual Analysis” (Çağla Derya Tağmat ile birlikte), **Atatürk Yolu Dergisi** (73), 2023.

“Cumhuriyet’in Anayasalarında Rejim ve Sistem” (Murat Soysal ile birlikte), **Türk Yurdu** (434), 2023.

“Lozan Konferansı’nda Türkiye: İmparatorluğu İhya Etmek mi, Bağımsız Bir Devlet Kurmak mı?”, **Toplumsal Tarih**, 2023.

Bildiriler

“Lozan’da Türk Diplomasisi”, **70. Yıldönümünde Lozan Antlaşması ve Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu**, 1992.

“Çanakkale Savaşlarının Millî Mücadele Üzerindeki Etkisi”, **85. Yılında Atatürk ve Çanakkale Savaşları Sempozyumu**, 2000.

“Sevr, Gümrü ve Lozan Antlaşmaları Çerçevesinde Ermeni Sorunu”, **Uluslararası Türk-Ermeni Tarih ve Kültür Sempozyumu**, 2001.

“Cumhuriyet Tarihi Kitaplarında Ermeni Sorunu”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tarih Öğretimi ve Yeni Yaklaşımlar Ulusal Sempozyumu**, 2002.

“Erzurum Kongresi Kararlarının Ulus Devlet Sürecine Etkisi”, **23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kurtuluştan Günümüze Erzurum I. Uluslararası Sempozyumu**, 2002.

“Türkiye’deki Yüksek Öğrenim Gençliğinin Ermeni Sorunu Hakkındaki Bilgi ve Bilinç Düzeyi”, **Ermeni Araştırmaları Türkiye Kongresi**, 2002.

“Cumhuriyet Türkiyesi’nde Toplum Yapısı”, **Cumhuriyet’in 80. Yılında Türkiye Sempozyumu**, 2003.

“II. Dünya Savaşı Sonrasında Dünya ve Türkiye”, **80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi Sempozyumu**, 2003.

“Başbakan İnönü’nün Yurtdışı Ziyaretleri ve Türk Dış Politikasına Yansımaları 1931-1937”, **V. Uluslararası Atatürk Kongresi**, 2003.

“Avrupa Birliği Üyeliği Atatürk’ün Kurduğu Ulus Devletin Sonu mu?”, **Avrupa Birliği: Çağdaş Uygarlığın Yolu mu, Ulusal Egemenliğin Sonu mu Sempozyumu**, 2004.

“Osmanlı Devlet Kadrolarında Ermeniler”, **Türk-Ermeni İlişkilerinin Gelişimi ve 1915 Olayları Sempozyumu**, 2005.

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Laiklik”, **21. Yüzyıl Başında Kemalizm: Anlaşılması ve Anlatılmasındaki Sorunlar Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi, 2006.

“İsmet İnönü’nün İngiltere Kralı VI George’un Taç Giyme Töreni için İngiltere’ye Gitmesi ve Dış Politikaya Yansımaları”, **XV. Türk Tarih Kongresi**, 2006.

“Cumhuriyetin İlk Yıllarında Muhalefete Muhalif Bir Gazete İnkılâp”, **VI. Uluslararası Atatürk Kongresi**, 2007.

“Kadrocuların Kemalizm Anlayışında Alfabe, Dil ve Edebiyat”, **80. Yılında Türk Harf İnkılâbı Uluslararası Sempozyumu**, 2008.

“Türk Ermeni İlişkilerinde Yaklaşım Sorunları: Dünden Bugüne Türk Ermeni İlişkileri Disiplinlerarası Yaklaşım”, **Politik Psikoloji Derneği Ermeni Sempozyumu**, 2009.

“Kadrocu Kemalizm’de Türk Milli Kurtuluş Hareketi”, **90. Yılında Millî Mücadele Sempozyumu**, Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 2009.

“İsmet İnönü’nün Rusya Gezisi”, **Atatürk’ten Soğuk Savaş Dönemine Türk Rus İlişkileri I**, 2011.

“Kadro Ankara”, **Türkiye’de Düşünce Dergiciliği Sempozyumu**, Gazi Üniversitesi, 2011.

“Başbakan İsmet Paşa’nın Atina Günleri: 1-7 Ekim 1931”, **I. Uluslararası LAÜ Tarih Kongresi**, 2011.

“Türk Yunan İlişkilerinin Uzlaş Döneminde Bir Ütopya Konfederasyon Düşüncesi”, **VII. Uluslararası Atatürk Kongresi**, 2011.

“Mustafa Suphi’nin Trabzon’a Gelişi”, **Birinci Dünya Savaşı’ndan Lozan Barışına Trabzon Uluslararası Sempozyumu**, 2012.

“Millî Mücadele’de İzmir Valisi Rahmi Bey”, **Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Uluslararası Sempozyumu**, 2012.

“Zafer Yolunu Güncele Taşıyan Bir Mekân: Başkomutan Tarihi Milli Parkı”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Millî Mücadele ve Zafer Yolu Uluslararası Sempozyumu**, 2012.

“Kocatepe’den Dumlupınar’a Bir Sözlü Tarih Denemesi”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Millî Mücadele ve Zafer Yolu Uluslararası Sempozyumu**, 2012.

“Batı Cephesi Muharebelerinin Genel Bir Değerlendirmesi”, **Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı**, 2014.

“Birinci Dünya Savaşı’ nı Sona Erdiren Mütarekelerin Karşılaştırmalı Analizi”, **II. Uluslararası Tarih Sempozyumu: 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı**, 2014.

“Kadroculara Göre Türkiye de Tarımsal Kalkınma ve Toprak Meselesi”, **Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu**, 2015.

“Birinci Dünya Savaşı’na Dair Bir Aydın Algısı: Kadroculara Göre Cihan Harbi”, **Uluslararası Birinci Dünya Savaşı Sempozyumu**, 2015.

“Sivas Valisi Reşit Paşa’nın Raporlarında Kafkasya ve Ermeni Sorunu”, **VIII. Uluslararası Atatürk Kongresi**, 2015.

“Petrol Rafinericiliğinde Öncü Bir Kuruluş: Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş (TÜPRAŞ)”, **Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II**, 2015.

“Sakarya Meydan Muharebesi’nin Adlandırma Sorunu”, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu**, 2016.

“Dönemin Kartpostalları Üzerinden I. Dünya Savaşı ve Türk Cepheleri”, **Uluslararası Birinci Dünya Savaşı Sempozyumu**, 2016.

“Contributions of Turkey to The World Peace During Interwar Period”, **XLIII International Congress of Military History**, 2017.

“Balkan Antantı’nın Kuruluş ve Gelişim Sürecinde Romanya’dan Türkiye’ye Diplomatik Ziyaretler”, **Türkiye-Romanya İlişkileri: Geçmiş ve Günümüz Uluslararası Sempozyumu**, 2017.

“İtalya Kralı III. Vittorio Emanuele ve Başbakan Benito Mussolini’nin Rodos Ziyareti”, **Uluslararası Ege Adaları Sempozyumu**, 2017.

“Osmanlı Devleti’nde Savaş Ekonomisi: Birinci Dünya Savaşı Sırasında Altın İhracının Yasaklanması”, **I. Dünya Savaşı’nın Hukuki ve Tarihi Yönleri Uluslararası Sempozyumu**, 2017.

“Eugene Pittard’ın Ankara Günleri ve Konferansları (21 Mart-6 Nisan 1938)”, **XVIII. Türk Tarih Kongresi**, 2018.

“Tarih Ders Kitaplarında Orhan Gazi ve Dönemi”, **Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu V**, 2018.

“Demokrat Parti Döneminde Türkiye’yi Ziyaret Eden Devlet Başkanlarının Ankara Günleri (1950-1960)”, **Türk Siyasi Hayatında Adnan Menderes Sempozyumu**, 2018.

“Devlet Karşılama ve Uğurlama Törenlerinde Bir Durak: Etimesgut Askeri Havaalanı (1945-1960)”, **Uluslararası Tarihte Etimesgut Sempozyumu**, 2018.

“Sultani Modernleşmede Bürokrasinin Rasyonalizasyonu: II. Abdülhamid Döneminde Mekteb-i Mülkiye”, **Türkiye’nin Modernleşme Süreci ve Mekteb-i Mülkiye Sempozyumu**, 2019.

“1928-1972 Yılları Arasında Türkiye’ye Resmi Ziyaret Amacıyla Gelen Yabancı Devlet Liderlerinin Türk Eğitim Kurumlarına Dair İzlenimleri”, **6th International Education and Innovative Sciences Congress**, 2022.

“Hayat Mecmuasında Toplumsal Terbiye: Görgü Ansiklopedisi”, **6th International Congress of Euroasian Social Sciences**, 2022.

“Lozan Konferansı’na Dair Bir Detay: Sigorta Sözleşmeleri”, **Cumhuriyet’in İlanının Yüzüncü Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu**, 2023.

“Yıldız Futbolcu Mağdur Siyasetçi Zeki Rıza Sporel”, **Cumhuriyetin Kuruluşundan Türkiye Yüzyılına Türk Spor Kongresi**, 2024.

“Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivindeki Hatay’a Dair Belgelerin Tasnif ve Tahlili”, **Geçmişten Günümüze Hatay Tarihi Sempozyumu**, 2024.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Mübadele Tartışmaları”, **Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Sempozyumu**, 2024.

Editörlük

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Siyasal Kitabevi, 1999.

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Siyasal Kitabevi, 2001.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihinde Yöntem Arayışları, Siyasal Kitabevi, 2004.

Cumhuriyetin İnşa Sürecinde Atatürk ve Müzik (Çağla Derya Tağmat ile birlikte), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2009.

Küreselleşme Sürecinde Milli Egemenlik ve Demokrasi Sempozyumu, TBMM Kültür Sanat Yayınları, 2011.

Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Siyasal Kitabevi, 2011.

Genç Akademisyenlerin Gözüyle Tek Adam Mustafa Kemal Atatürk (Kadri Unat ve Çiğdem Kılıçoğlu ile birlikte), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2012.

Sakarya Zaferi ve Haymana II (Hakan Uzun ile birlikte), Ankara Üniversitesi Basımevi, 2014.

Sakarya Zaferi ve Haymana III (Sedef Bulut ile birlikte), Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015.

Sakarya Zaferi ve Haymana IV (Meryem Orakçı), Ankara Üniversitesi Basımevi, 2016.

Cumhuriyetin 90 Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2016.

Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu (Kadri Unat ile birlikte), Ankara Üniversitesi Basımevi, 2017.

Sakarya Zaferi ve Haymana V (Hakan Uzun ile birlikte), Ankara Üniversitesi Basımevi, 2023.

TÜRK DEVRİMİ'Nİ BENİMSETME ÇABALARI: İLK İNKILAP TARİHİ DERSLERİ VE ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİ'NİN YAYINLANMASI*

Mahmut BOLAT**

Giriş

Atatürk önderliğindeki Türk Devrimi, imparatorluktan milli devlet, tebaadan vatandaş yaratmak gayesiyle gerçekleştirilmiştir. Temel ideolojisi, demokratik bir devlet ve toplum yapısı oluşturmak olan ve topyekûn bir toplumsal değişmeyi öngören bu devrimler ile Atatürk, eski kurumları kökünden temizleyerek yepyeni bir sistem getirmiş, halk egemenliğini tesis etmiş, laik düzeni getirmiş, hukukta, dinde, dilde, düşüncede, eğitimde, ekonomide kişisel ve toplumsal bağımsızlığı sağlamaya çalışmıştır.¹

Cumhuriyet hükümetinin Türk Devrimi'ni vatandaşlara benimsetme uğrunda, okul eğitimi öncelikli yer bulmuştur. 22 Mart 1926 tarihinde kabul edilen kanunla, Talim ve Terbiye Dairesinin görevleri arasında devrim eğitimi konusu önemli bir yer tutmuş ve "Gençleri cumhuriyet esasına göre hazırlayacak ve okullarda milli terbiyeyi kuvvetlendirecek tedbirler almak" ve "Halkın terbiye ve aydınlatılması için tedbirler düşünmek" Talim ve Terbiye Dairesinin görevleri arasında sayılmıştır.²

Okullarda verilen eğitim yanında, İnkılap Tarihi derslerinin radyodan yayınlanarak halka ulaştırılması, yayınlanan kitaplar, dergi ve gazeteler, okur-yazar oranının düşüklüğü nedeniyle yazıdan daha etkili olabileceği düşünülerek başvurulan sözlü ve görsel propaganda araçlarından semboller (para, arma, pullar, heykeller vb.), devrim temalı sergiler, devrim müzeleri, konferanslar ile devrimin mantığının halka aktarılmaya ve benimsetilmeye çalışılmıştır.³ Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü gibi

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan danışmanlığında 2011'de tamamlanan "Tarihçesi, Derlenmesi ve Diziniyle Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0003-2276-6018.

¹ Bedia Akarsu, *Atatürk Devrimi ve Yorumları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 33

² Işıl Çakan, *Konuşunuz Konuşturunuz*, Otopsi Yayınları, İstanbul 2004, s. 20

³ a.g.e., s. 21-40

kurumlar açılmıştır. Yine bunların yanı sıra devrimi toplumsal bilince yerleştirmek amacıyla, İnkılap Tarihi dersleri ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ve Türk Devrimi'nin önderi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün konuşma ve yazışmalarının derlenerek kitaplaştırılması da, kullanılan araçlardan olmuştur.

1. İlk İnkılap Tarihi Dersleri

1930'lu yıllardan itibaren kültür politikalarına ağırlık vermeye başlayan Atatürk, kültür politikalarını, modern bir toplum yapısı oluşturmanın yanı sıra Cumhuriyet rejimini ve Türk Devrimi'nin mantığını halka anlatmanın yolu olarak görmekte ve büyük önem vermekteydi. Bu doğrultuda uygulanan diğer politikaların yanında, 1934'ten itibaren okutulmaya başlanan "İnkılap Tarihi" dersleri de aynı amaç gözetilerek verilmeye başlanmıştı. Aynı zamanda, İnkılap Tarihi dersleri sadece yükseköğretim gençliğine verilmekle kalmayıp, radyoda yayınlanarak halka da ulaştırılmaya çalışılmıştı.

Erik Jan Zürcher'in, devlet ideolojisinin topluma görüş aşılama şeklinde benimsendiği dersler olarak nitelendirdiği İnkılap Tarihi dersleri⁴, 1933'te Darülfünun'un İstanbul Üniversitesine dönüştürülmesiyle birlikte Üniversitenin Edebiyat Fakültesi bünyesinde kurulan "Türk İnkılabı Enstitüsü" ile okutulmaya başlanmakla birlikte, bu dersin kökenini 1925 yılından itibaren Ankara Hukuk Mektebinde "İhtilaller Tarihi" adı altında okutulan derse bağlamak mümkündür.⁵ İhtilaller Tarihi dersinin Hukuk Mektebinde okutulması, bu Mektebin 15 Eylül 1925 tarihli ilk kurucular kurulu toplantısında kararlaştırılmıştır. Aynı toplantıda dersin dönemin Adalet Vekili Mahmut Esat Bozkurt tarafından okutulmasına karar verilmiştir.⁶ Bu dersle, Türk Devrimi'ni kendinden önceki devrim hareketleriyle karşılaştırmalı olarak inceleyerek, Türk Devrimi'nin özelliklerini ortaya koymak hedeflenmiştir.

Bununla birlikte, İnkılap Tarihi derslerinin düzenli olarak okutulması ise İstanbul Üniversitesine bağlı Türk İnkılabı Enstitüsünün kurulması ile başlamıştır. Bu ders başlangıçta, yükseköğrenim gençliğine Türk Kurtuluş Savaşının ve inkılabının çeşitli safhalarını anlatmak ve bu suretle Türk gençliğinde milli şuur ve heyecan oluşturmak amacıyla, 1933-1934 ders yılından itibaren üniversite ve

⁴ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yay., 14. Baskı, İstanbul 2003, s. 265.

⁵ Mustafa Oral, "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (1933)", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 27-28, 2001, s. 326.

⁶ a.g.m, s. 322.